

LEBRIS

We know
books

Cartea Paștelui

Culegere de texte îngrijită de
Răzvan Codrescu

CUANTIS
București

TRADIȚIA PASCALĂ

Paști și... Paști	5
Calea pascală	11
Sfântul și Marele Post.....	15
Rugăciunea Postului Mare tâlcuită de Sfântul Inochentie al Odesei	25
Îndrumar pentru Săptămâna Mare	28
Procesul lui Iisus văzut de un procuror	33
<i>Via Dolorosa</i> sau Drumul Crucii	37
Răstignirea.....	41
Cele șapte rostiri de pe Cruce.....	45
Viața întru înviere.....	49
Învierea ca rug aprins.....	52
În iadul lor găsim raiul nostru.....	56
Săptămâna Luminată	58
Icoane pascale.....	61
Masa de praznic și alte tradiții pascale la popoarele ortodoxe.....	69
Paștele în Europa.....	77
Sub semnul Luminii pascale – un interviu despre Sfintele Paști cu doamna academician Sabina Ispas	80

ACTUALITATEA PASCALĂ

Procesiunile de la Ierusalim în Săptămâna Patimilor.....	87
Focul Sfânt de la Ierusalim	92
O brichetă de Paști	98
Iuda și mass-media de azi.....	101
Iisus Înviat – așa trebuie să fie omul!	105
<i>În loc de epilog</i>	111

DOUĂ CUVÂNTĂRI PASCALE

Părintele Gheorghe Calciu: „ <i>Hristos a înviat în inima ta !</i> ”	112
(Nou cuvânt către tineri)	
Părintele Constantin Galeriu: <i>De la Paștele cel mare la „Paștele cel mic”</i>	120
(Predică la Duminica Tomii)	

Cuvântul Paște sau Paști (în ebreiește: pesah, „trecere”; în grecește: paskha, cu trimitere la paskhein, „a suferi”; în latinește: pascha,-ae, de la care se trage direct și termenul românesc) apare des în vorbirea noastră, dar nu înseamnă întotdeauna același lucru. Desigur, vorbim în primul rând și cel mai adesea de Sfintele Paști, cel mai mare praznic al anului bisericesc, dar mai vorbim, după date și împrejurări, și de „Paștele cel mic”, și de Paștele ebreiesc, și de Paștele Blajinilor, ba și de... Paștele Cailor. Cum tradițiile se uită galopant, e bine să ne reamintim mai îndeaproape la ce se referă fiecare în parte, astfel încât să nu vorbim ce știm, ci să știm ce vorbim...

Paștele bisericesc

Ș în înțelesul principal, Paștele/Sfintele Paști înseamnă praznicul bisericesc ce rememorează și consfințește anual patimile, moartea și mai ales Învierea lui Hristos, „Mielul lui Dumnezeu”: prin jertfa Lui, Mântuitorul ne-a scos din robia păcatului și a morții, a pecetluit prin Cruce trecerea noastră de la moarte la viață sau de la viața muritoare la viața veșnică. Învierea Domnului e însăși temelie și esența credinței creștine: „Dacă nu este înviere a morților, nici Hristos n-a înviat. Și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră. [...] Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură a învierii celor adormiți. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Căci precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia” (*I Corinteni* 15, 16-22).

Fiind o sărbătoare cu dată variabilă, regulile fixării anuale a acestei date au fost rânduite încă din anul 325 (Sinodul de la Niceea): duminica de după prima lună plină ce urmează echinocțiului de primăvară (21 martie), cu amânare pentru duminica imediat următoare în caz de coincidență cu data sărbătorii ebreiești. Diferențele dintre calendarul iulian (introdus de Iuliu Cezar în anul 46 î. Hr.) și cel gregorian (propus de papa Grigore XIII în anul 1582) au complicat ulterior lucrurile, ajungându-se ca unele Biserici să sărbătorească Paștele la o dată, iar altele la o alta, însă în ultima vreme se discută tot mai serios posibilitatea unui consens pentru celebrarea la o dată comună.

Așa cum stau lucrurile astăzi, datele-limită între care poate cădea Paștele în ansamblul lumii creștine sunt 22 martie și 8 mai (în Apus: 22 martie-25 aprilie; în Răsărit: 4 aprilie-8 mai).

În popor, Duminica Tomii, imediat următoare Duminicii Învierii, poartă și numele de „Paștele cel mic”, suprapunându-se cu obscura sărbătoare folclorică a Mătcălăului, despre care se spune prin unele părți că ar fi „fratele mai mic al Paștelui”. Nevăzut oamenilor păcătoșiți, Mătcălăul ar fi o făptură itinerantă, jumătate om, jumătate înger. Se face pomână pentru morți, iar tinerii din mediul tradițional țin ziua aceasta ca pe una a *înfrățirii* – care se poate face „pe păr”, „pe sânge”, „pe cruce”, „pe pâine”, „pe pai”, „pe datul mâinii” etc. Pentru frăția „pe păr”, bunăoară, viitorii „frați” sau viitoarele „surori” își rup câte un fir de păr de pe cap și le îngroapă laolaltă, zicând: „Să fim fâtați/surate până la moarte!”. Pe alocuri este invocat Mătcălăul însuși: „Mătcălău, Mătcălău,/ Roagă-te lui Dumnezeu/ Să ne ferească de rău,/ Că și noi, cât vom trăi,/ În tot anul te-om cinsti/ [...] Că măcuțe ne-om numi/ Până-n lume vom trăi!”.

Dincolo de cronologia evanghelică și de mitologia folclorică, trebuie să vedem și o semnificație mai adâncă în așezarea Duminicii Tomii după Săptămâna Luminată. „Paștele cel mic” stă în prelungirea marii taine pascale, întărind-o în inimi și în cugete: „necredinciosul” ne încredințează, o dată mai mult, asupra Învierii! După ce Domnul îi ia mâna și i-o pune în rănilor Sale, Toma izbucnește cu acea exclamație cutremurătoare și de neuitat: „Domnul meu și Dumnezeul meu!”. Ce sublimă și desăvârșită mărturie a omului deplin încredințat!

Unii sunt nedumeriți atunci când aud că Paște au până azi nu numai creștinii, ci și evreii (cei care nu L-au primit și continuă să-L nege pe Iisus ca Hristos/Mesia). Desigur, sărbătoarea numită generic *Paște* sau *Paști* are semnificații deosebite în cele două religii, chiar dacă există și elemente simbolice comune. Paștele evreiesc celebrează anual *trecerea* de la robie la libertate a poporului lui Israel, scos de Moise din Egipt (*Ieșirea* sau *Exodul*). Ritualul amintește îndeosebi de sacrificiul mielului pascal, cu al cărui sânge au fost însemnate casele evreiești, spre a fi cruțate de îngerul Domnului. Unii cred că numele sărbătorii (*pesah*, „trecere”) stă în legătură mai ales cu această *trecere* a îngerului – binevoitoare față de evrei și necruțătoare față de neevrei. Alții îl văd în legătură mai ales cu *trecerea* Mării Roșii (când Moise a despiciat apele cu toiagul, până ce fiii lui Israel au ajuns toți pe celălalt mal, după care acestea s-au adunat la loc, înecându-i pe urmăritorii egipteni).

Dacă Paștele Legii Noi consfințește restaurarea și răscumpărarea *generală* a omenității prin sângele Fiului lui Dumnezeu, Paștele Legii Vechi rămâne o afacere *particulară* a poporului iudeu (în pretenția lui de „popor ales”), care-și sărbătorește Paștile în luna Nisan (prima lună a anului în calendarul iudaic, parțial corespunzătoare lunilor noastre martie și aprilie).

Paștele Blajinilor

Blajinii sau *Rocmanii/Rugmanii*, după tradiția folclorică, ar fi un neam de creștini ce locuiesc hăt, peste mări și țări, pe unde trece Apa Sâmbetei, care cică ocolește de trei ori pământul, „ca un șarpe făcut de trei ori colac”. Ei s-ar trage, zic unii, din cei care, atunci când Moise a despiciat marea cu toiagul, n-au apucat să treacă pe celălalt mal, cu grosul „fiilor lui Avraam”. După alții, ar fi locuitori de pe „tărâmul celălalt” (adică dintr-un fel de „lume paralelă”, cum am zice astăzi). Sunt oameni blânzi și rugători, cu trai primitiv, dar sănătos (n-au case, căci pe la ei este mereu cald; umblă goi și se hrănesc cu poame; bărbații nu se întâlnesc cu femeile lor decât o dată pe an, la Paște; în loc de înjurături, ei zic: „Du-te la Domnul!” și „Vino la Domnul!”; când mor, se duc direct în Rai). Cum însă nu sunt pricepuți să socotească zilele, ei n-ar ști, sârmanii, când pică Paștele, dacă românele noastre nu le-ar da de veste aruncând pe rău în jos coji de ouă roșii. Cojile ajung la ei cam într-o săptămână, iar atunci – cam de Duminica Tomei – sărbătoresc și ei Paștele ca toți creștinii, înfruptându-se cu ce-a mai rămas în găoacele acestor ouă... Originile acestei stranii legende populare rămân până astăzi obscure.

Paștele... Cailor

Ziua Înălțării (prăznuită la 40 de zile după Înviere) poartă în popor și numele de Ispas. Este ultima zi în care se mai pot roși ouă și în care se mai folosește

salutul pascal („Hristos a înviat!... Adevărat a înviat!”), dar mai ales în formă adaptată: „Hristos S-a înălțat!... Adevărat S-a înălțat!”.

Conform unei legende populare, la nașterea lui Iisus, în grajdurile lui Crăciun, boii au fost blânzi și liniștiți, dar caii și-au cam dat în petec, făcând gălăgie mare și tulburând lăuzia Fecioarei. Atunci Maica Domnului i-ar fi blestemat să nu fie sături decât în ziua de Ispas sau Înălțare (joia din săptămâna a șasea de după Paști), căreia i s-a spus și „Paștele Cailor”. Cu timpul, expresia „la Paștele cailor” a ajuns însă să însemne nu „mai târziu” sau „altă dată”, ci... „nicicând” (devenind echivalentă cu expresia „la Sfântu’Așteaptă”)¹.

Răzvan CODRESCU

¹ Pentru o expunere mai detaliată a folclorului nostru pascal, a se vedea cap. „Tradiții populare legate de ciclul pascal” din cartea mea *Ghid pascal*, apărut cu binecuvântarea și cuvântul înainte al PS Părinte Lucian, Episcopul Caransebeșului, Editura Christiana – Editura Sf. Siluan (Mănăstirea Nera), București, 2009, precum și interviul cu doamna academician Sabina Ispas inclus în cartea de față.

CITY BAZAARS
F. M. DAKKAK

We know
books

La Paști ajungi după un lung urcuș: Postul Mare.

Totul începe oarecum abrupt – în săptămâna cea dintâi – cu Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul (citit pe parcursul a 4 zile, cu ajunare continuă în primele 3). Urmează 5 duminici dogmatice și ascetice (a Ortodoxiei, a Sfântului Grigorie Palama, a Sfintei Cruci, a Sfântului Ioan Scărarul, a Sfintei Maria Egipteanca), cu săptămânile lor (căci săptămânile țin de duminici, iar nu invers).

În săptămâna a cincea, două denii le prevestesc pe cele din Săptămâna Patimilor: cea a Canonului Mare, reluat acum într-o singură seară (miercuri), și cea a Acatistului Născătoarei de Dumnezeu (vineri). Mai întâi te pleci într-o totală smerire („Suflete al meu, suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi?”, când „minteaa s-a rănit, trupul s-a trândăvit, duhul boalește; cuvântul a slăbit, viața s-a omorât, sfârșitul este aproape”), apoi te ridici viori („plin de viață”) într-o biruitoare bucurie neumbrită cu Maica Domnului („Bucură-te cea prin care noi ne-am îmbrăcat cu slavă!”).

În duminica a șasea, de Florii, te oprești să-ți tragi puțin sufletul, lăsând eventual ca Hristos să pătrundă euharistic în micul tău Ierusalim („Pace vouă!”), precum intrase altădată, pe mână de asină, în capitala Iudeei. Biserica este inundată de florile aduse spre cuvioasa întâmpinare a Împăratului tuturor înfloririlor. Plecând de la biserică, porți voios și triumfător crenguțe de salcă sfinte, pe care le păstrezi peste an – cunună – acasă, la icoană.

Săptămâna de pe urmă, cea a Patimilor, țâșnește asimptotic spre Paști. Zilele sunt toate „Mari” (de la Lunea cea Mare la Sâmbăta cea Mare), crescând continuu în dramatism. Serile, cu Deniile lor, sunt ceasurile liturgice cele mai încărcate. Între ele, îndeosebi Joia, ziua Cinei celei de Taină, cu toată adâncă ei semnificație mistică – instituirea Sfintei Împărtășanii, dar și Spălarea Picioarelor (smerita slujire). Joi seara – Denia de vineri, „a celor 12 Evanghelii”, când Crucea (coloană atotsusținătoare) este purtată de preot (ce-l închipuie pe Simon Cireneanul) în centrul bisericii, sub Pantocrator, unde rămâne până în seara următoare, la Denia Prohodirii, la care bisericile sunt încinse cu un brâu de lumini curgătoare, urmând Epitaful. Acum s-au adus din nou flori multe, ca la Intrarea în Ierusalim, însoțite de trăiri la fel de intense, dar cu conținut diferit: cele dintâi – în mijlocul aclamațiilor; cele din urmă – udate cu lacrimi. Relicve ale raiului, florile ne însoțesc delicat toate momentele importante ale vieții, încercând să ne înlesnească comunicarea, atunci când ea ajunge în impasul de negrăitului. Sâmbătă se așterne o liniște de moarte, în ciuda forfotei domestice a pregătirilor de sărbătoare, ce se fac oarecum în surdina. Hristos este în mormânt. Chiar dacă acum noi știm că a înviat, chiar dacă bucuria Duminicii ne adie deja discret ființa, ceva din fiorul celor care „în vremea aceea” nu au știut, deși Îi stătuseră trei ani în preajmă, ni se transmite – și îl trăim cutremurați.

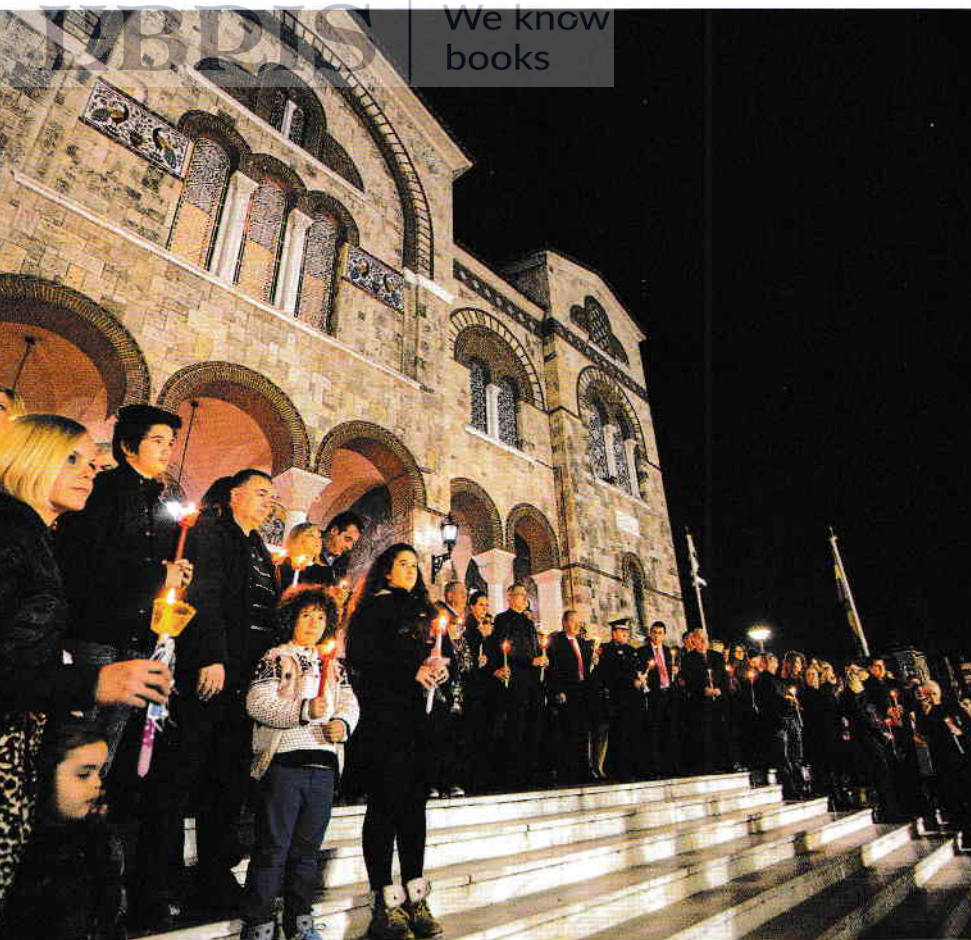
Vine, iată, și seara. Mulțimi impresionante asistă la miezul nopții la slujba care se ține afară (orice ce fel de vreme ar fi), aprinzând lumini și cântând primul „Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcând”. O dată cu intrarea preoților în biserici, mulți creștini se întorc la casele lor, dar cei mai evlavioși rămân să sărbătorească deplin, după vechea rânduială, prin slujbă de toată noaptea.

Noaptea Învierii este lungă chiar și acolo unde slujba nu este lungită. Câteodată ești gata să te prăbușești, dar ții să nu te îneci la mal, să pui sfârșit bun la ceea ce ai început cu bine în urmă cu șapte săptămâni. Acum intri cu Hristos în alt Ierusalim, în cel ceresc. O stare de bine – de „atît de bine” – se cuibărește în ființa ta obosită, toropindu-te puțin. Către dimineață pleci spre casă bucuros, cu o bucurie care copleșește și răscumpără istovirea. Ai pentru refacere doar puține ore, căci după-amiaza este dedicată, în întregime, împreună-petrecerii cu familia și cu prietenii cei mai apropiați...

Dar până atunci, la miezul zilei, are loc una dintre cele mai blânde slujbe ale Bisericii: oamenii îi spun, tandru, „A doua Înviere”, dar pentru Biserică este vecernia zilei de luni, a zilei a doua de Paști. Ziua întâi de Paști, „ziua pe care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm și să ne veselim întru ea”, cum spune slujba, este, astfel, formal „scurtată”. Totodată, este cu totul minunat cum ziua de Înviere este singura din anul liturgic care nu are vecernie. Ea este icoana Zilei a 8-a, 8 răsturnat întru veșnicie, ziua desăvârșirii, a neconținutei „lumini neapropiate”. Omul este chemat să opteze pentru optim, pentru ziua a 8-a; toată petrecerea lui este din punct de vedere astronomic în ziua de Paști, dar din punct de vedere bisericesc ea aparține zilei a doua. Asta, desigur, pentru cei ce urmează toată rânduiala.

Părăsisei, așadar, biserica spre dimineață, răvășită după o noapte cu multă lume, în care lumânările s-au scurs pe jos, în care s-au mai risipit și din cele ce s-au împărțit cu dărnicie (ouă roșii, și cozonac, și vin, și câte și mai câte...). Covoarele și preșurile fuseseră ridicate de la începutul Săptămânii Patimilor de îngrijitoarea de la pangar. („Îngrijitoare” – frumos cuvânt, dacă stai și te gîndești: o femeie care poartă de grijă! Și părintele este un în-grijitor: el grijește de Grijanie!) Ai fost acasă, ai ciocnit un ou cu cei apropiați, ai gustat din drobul de miel, ai băut un pahar de vin, ai încercat să te odihnești cât de cât, pentru ca să poți face față întâlnirilor de după-amiază. Oricum ar fi vremea, primăvara este în putere, este dezlănțuită și cuceritoare. Lumina te spală și te înviorează. Parcă niciodată nu este, ca acum, atît de „liniște și pace”...

Afi biserica veselă, curată, dereticată, întinerită, calmă, surâzătoare, mai prietenoasă ca oricând, invadată de lumina Soarelui Dreptății. Îngrijitoarea a avut grijă, dar este mai mult decât atît: o lumină aparte s-a așezat în strane și a uns icoanele. Din mulțimea de astă-noapte numai o mică parte a revenit. „Hristos a înviat!” – „Adevărat a înviat!”. Slujba curge deopotrivă tihnit și vioi, Evanghelia cu Toma ar trebui citită în 12 limbi, dar nu peste tot este posibil acest lucru, așa că se citește măcar în două-trei. Toaca și clopotele subliniază scurt fiecare verset.

Icoanele strălucesc, oamenii strălucesc, totul e pătruns de o tainică lumină. Se înfiripă dialogul stranei cu Dumnezeu: „Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru?”. Și tot ea își răspunde: „Tu ești Dumnezeu, Care faci minuni!”... Minunea Învierii... Toți am înviat cu El... Și totul pare mai curat, și tot binele pare mai posibil, pornind de acum, din acest moment binecuvântat. Chiar și să împlinești cuvântul de azi-noapte: „Să zicem *Fraților* și celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru Înviere!”.

Costion NICOLESCU

